

УДК 378.046-021.64:36].091.12:005.963.5

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.2>

Олена ДЕНИСЮК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0001-5108-8370

Scopus-Author ID: 57572168800

Марина ЛЕХОЛЕТОВА

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0003-4055-991X

Scopus-Author ID: 57950249300

Світлана САПІГА

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0001-9805-5381

Scopus-Author ID: 57950623000

Бібліографічний опис статті: Денисюк, О., Лехолетова, М., Сапіга, С. (2023). Організація практики здобувачів за освітньо-професійними програмами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 8–14, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.2>

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИМИ ПРОГРАМАМИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 231 СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Аналіз сучасних тенденцій розвитку спеціальності 231 Соціальна робота, потреб ринку праці та особливостей надання соціальних послуг у зв'язку з пандемією COVID-19 та воєнним станом в країні, зумовили до необхідності перегляду та оновлення змістової складової практики здобувачів, опанування ними новими навичками, технологіями.

Метою статті є схарактеризувати особливості організації практики здобувачів за освітньо-професійними програмами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота в Київському університеті імені Бориса Грінченка. У статті визначено відповідальність сторін за організацію та проведення практики здобувачів і форми їх взаємодії. Схарактеризовано види практики відповідно до освітніх програм «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка» та «Соціальна адвокація»: навчальна, виробнича, виробнича (стажерська) практики. Описано алгоритм організації, умови проведення практики, тривалість, критерії оцінки. На думку авторів статті, під час підготовки майбутніх соціальних працівників важливо змістити акцент з накопичення знань до формування умінь діяти на практиці, використовуючи набуті теоретичні знання. Це можливо за рахунок розв'язання конкретних завдань практики здобувачами у процесі вивчення навчальних дисциплін, що сприяє формуванню системи професійних умінь майбутніх фахівців, цілісному уявленню про особливості соціальної роботи з різними отримувачами соціальних послуг.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна педагогіка, соціальна адвокація, навчальна практика, виробнича практика, виробнича (стажерська) практика, отримувачі соціальних послуг.

Olena DENYSIUK

PhD in Education, Associate Professor, Associate Professor at Social Pedagogy and Social Work Department, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 I. Shamo Boulevard, Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0001-5108-8370

Scopus-Author ID: 57572168800

Maryna LEKHOLETOVA

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer Social Pedagogy and Social Work Department, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv University, I. Shamo Boulevard, 18/2, Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0003-4055-991X

Scopus-Author ID: 57950249300

Svitlana SAPIHA

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer Social Pedagogy and Social Work Department, Faculty of Psychology, Social Work and Special Education, Borys Grinchenko Kyiv University, I. Shamo Boulevard, 18/2, Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0001-9805-5381

Scopus-Author ID: 57950623000

To cite this article: Denysiuk, O., Lekholetova, M., Sapiha, S. (2023). Orhanizatsiia praktyky zdobuvachiv za osvitno-profesiinymy prohramamy pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity spetsialnosti 231 Sotsialna robota [Organization of practice of applicants for educational and professional programs of the first (bachelor) level of higher education, specialty 231 Social work]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 8–14, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.2>

ORGANIZATION OF PRACTICE OF APPLICANTS FOR EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAMS OF THE FIRST (BACHELOR) LEVEL OF HIGHER EDUCATION, SPECIALTY 231 SOCIAL WORK

Analysis of modern trends in the development of the specialty 231 Social work, the needs of the labor market and the specifics of the provision of social services in connection with the COVID-19 pandemic and the state of war in the country, led to the need to review and update the substantive component of the practice of applicants, mastering them with new skills and technologies.

The purpose of the article is to characterize the peculiarities of the organization of the practice of applicants in the educational programs of the first (bachelor) level of higher education, specialty 231 Social work the Borys Grinchenko Kyiv University. The parties responsible for the organization and conduct of the practice of the acquirers and the forms of their interaction have been determined. The types of practice are characterized according to the educational programs "Social Work", "Social Pedagogy" and "Social Advocacy": educational, production, production (trainee) practices. The organizational algorithm, conditions of practice, duration, evaluation criteria are described. According to the authors of the article, during the training of future social workers, it is important to shift the emphasis from the accumulation of knowledge to the formation of a baggage of skills to act in practice, using the acquired theoretical knowledge. This is possible due to the solution of specific tasks of practice by students in the process of studying educational disciplines, which contributes to the formation of the system of professional skills of future specialists, a holistic idea of the peculiarities of social work with various recipients of social services.

Key words: social work, social pedagogy, social advocacy, educational practice, industrial practice, industrial (trainee) practice, recipients of social services.

Постановка проблеми. Проходження практики здобувачами спеціальності 231 Соціальна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є одним із основних компонентів їх професійної підготовки.

У процесі реалізації освітньо-професійних програм 231.00.01 Соціальна робота, 231.00.02 Соціальна педагогіка, 231.00.04 Соціальна адвокація за спеціальністю 231 Соціальна робота здобувачів першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти в Київському університеті імені Бориса Грінченка упродовж 2019–2020, 2020–2021, 2021–2022, 2022–2023 навчальних років група забезпечення спеціальності отримала відгуки від професорсько-викладацького складу, здобувачів, керівників баз практик, роботодавців, випускників із низкою побажань щодо оптимізації окремих компонентів освітньо-професійних програм, у тому числі організації практики здобувачів. Здійснений аналіз сучасних тенденцій розвитку спеціальності 231 Соціальна робота, потреб ринку праці та особливостей надання соціальних послуг у зв'язку з пандемією COVID-19 та воєнним станом в країні актуалізував потребу в оновленні змістової складової практики, опануванні майбутніми фахівцями новими навичками, технологіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Практичній складовій підготовки фахівців соціальної сфери присвячені праці Т. Голубенко, Н. Горішної, Т. Дудус, М. Кузьміної, Ж. Петрович, Г. Рідкодубської, І. Савельчук, Т. Семигіної, С. Чернети та ін. Зокрема, в дослідженнях розглянуто пріоритети соціального розвитку (Семигіна, 2015; Горішна, 2017), проблему підвищення професійної компетентності фахівців у сфері захисту дитини, підтримки сім'ї з дітьми на регіональному рівні (Петрович, 2022); необхідність залучення користувачів соціальних послуг до оновлення та перегляду освітніх програм підготовки соціальних працівників (Семигіна, 2021); формування готовності здобувачів до практичної діяльності (Чернета, 2021; Кузьміна, 2022); створення активного соціального середовища (Чернета, 2019); формування умінь та навичок у системі формальної та неформальної освіти (Голубенко, 2017); впровадження в освітній процес інноваційних методів викладання, через інтерактивність і максимальну наближеність до реальної професійної діяльності майбутнього фахівця (Дудус, 2020); планування та організація практики здобувачів з урахуванням інноваційного підходу, який полягає у відборі інноваційної складової змісту навчальних дисциплін, з розробкою компетентнісно орієнтованих завдань практики (Савельчук, 2013; Рідкодубська, 2021).

Мета статті. Охарактеризувати особливості організації практики здобувачів за освітніми програмами першого (бакалаврського) рівня

вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота в Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення проходження практики здобувачами під час реалізації освітньо-професійних програм 231.00.01 Соціальна робота, 231.00.02 Соціальна педагогіка, 231.00.04 Соціальна адвокатура за спеціальністю 231 Соціальна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти регулюється ЗВО «Положенням про організацію освітнього процесу» (2020), «Положенням про проведення практики студентів Київського університету імені Бориса Грінченка» (2018). Основним навчально-методичним документом, який визначає зміст, завдання, форми та методи контролю, звітності та очікувані результати проходження практики здобувачів, є програма практики.

На етапі організації практики визначено відповідальні сторони та форми їх взаємодії (рис. 1). Так, безпосереднє навчально-методичне керівництво і виконання програм практики забезпечує випускова кафедра спеціальності 231 Соціальна робота у співпраці з керівником від бази практики. Обидва керівники також взаємодіють між собою з метою якісного виконання завдань практики, інтеграції знань здобувачів у практичну діяльність, своєчасного реагування на нові виклики, узгодження проблемних питань та своєчасної підготовки звітної документації за результатами практики.

Алгоритм організації та умови проведення практики складаються з наступних етапів:

1. Підбір баз практики відповідно до програми практики.

2. Підготовка угоди з базою про проведення практики (підписання нової або оновлення, у разі закінчення терміну дії попередньої угоди).

3. Підготовка розпорядження про проведення практики (закріплення здобувачів за базами практики та призначення керівників практики від кафедри, визначення термінів установчої та звітної конференції).

4. Проведення установчої конференції (проведення інструктажів про порядок проходження практики та з техніки безпеки, ознайомлення здобувачів з розпорядженням про направлення на практику, програмою практики, календарним планом практики, критеріями оцінювання,

Рис. 1. Відповідальні сторони та форми їх взаємодії під час практики здобувачів

формами звітності), направлення здобувачів на базу практики.

5. Оформлення договорів цивільно-правового характеру на погодинну оплату праці та підготовка комплектів документів керівників від бази практики.

6. Отримання від адміністрації бази практики копії(витягу) наказу/розпорядження про прийняття здобувачів на практику.

7. Здійснення керівництва практикою (контроль за своєчасним прибуттям здобувачів до бази практики та моніторинг її відвідування, аудиторна робота, консультації, організація майстер-класів, вебінарів від фахівців-практиків, контроль/перевірка виконаних завдань практики, взаємодія з керівником від бази практики).

8. Оформлення акту приймання-передачі наданої послуги для нарахування оплати керівнику від бази практики.

9. Проведення звітної конференції за результатами практики (проводиться за участю керівника від кафедри, гаранта освітньої програми, завідувача кафедри, викладачів – керівників практики, керівників від баз практики).

Відповідно до освітньо-професійних програм 231.00.01 Соціальна робота, 231.00.02 Соціальна педагогіка, 231.00.04 Соціальна адвокатура за спеціальністю 231 Соціальна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (редакція 2023 року) та навчальних планів до них, практика складається з навчальної, виробничої та виробничої (стажерської) (табл. 1).

Для кожного виду практики передбачені електронні навчальні курси в системі Moodle. В них здобувачі можуть ознайомитись із програмою практики та завданнями практики; важливими дедлайнами; інформацією про можливість участі у вебінарах, майстер-класах від фахівців-практиків соціальної роботи; неформальну освіту; зміни/уточнення у разі форс-мажорних обставин (епідемія, карантин, воєнний стан); завантажити виконані завдання та звітну документацію для перевірки керівником від кафедри. Під час виробничої (стажерської) практики для здобувачів 4 року навчання передбачено аудиторні години (лекції, практичні заняття, модульний контроль). Під час аудиторних занять у період проходження практики здобувачі розв'язують конкретні завдання практики, що сприяє формуванню в них системи професійних умінь, цілісному уявленню про особливості соціальної роботи з різними отримувачами соціальних послуг.

Контроль за проходженням студентами практики покладається на керівника практики від кафедри. Підсумки практики підбиваються на звітній конференції (після представлення звітної документації та презентації результатів проходження практики). Практика оцінюється керівником практики від кафедри враховуючи пропозиції керівників від бази практики, результати захисту методичних матеріалів здобувачами, їх самооцінку.

Критеріями оцінки є: успішність виконання здобувачем завдань практики та доручень

Практична складова професійної підготовки здобувачів спеціальності 231 Соціальна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Освітньо-професійна програма 231.00.01 Соціальна робота			
Назва практики	Загальний обсяг		Розподіл за курсами і семестрами кредитів
	Годин	Кредитів	
Навчальна	90	3	1 курс / 2 семестр
Виробнича	360	12	2, 3 курс / 3, 4, 5, 6 семестри
Виробнича (стажерська):	990	33	4 курс / 7 семестр
у системі надання соціальних послуг	270	9	
у системі пробації	360	12	
у громадських та благодійних організаціях	360	12	4 курс / 8 семестр
Освітньо-професійна програма 231.00.02 Соціальна педагогіка			
Назва практики	Загальний обсяг		Розподіл за курсами і семестрами кредитів
	Годин	Кредитів	
Навчальна	90	3	1 курс / 2 семестр
Виробнича	360	12	2, 3 курс / 3, 4, 5, 6 семестри
Виробнича (стажерська):	990	33	4 курс / 7 семестр
соціально-виховна	270	9	
соціально-профілактична	360	12	
соціально-реабілітаційна	360	12	4 курс / 8 семестр
Освітньо-професійна програма 231.00.04 Соціальна адвокатура			
Назва практики	Загальний обсяг		Розподіл за курсами і семестрами кредитів
	Годин	Кредитів	
Навчальна	90	3	1 курс / 2 семестр
Виробнича	360	12	2, 3 курс / 3, 4, 5, 6 семестри
Виробнича (стажерська)	990	33	4 курс / 7, 8 семестр

керівників практики; дотримання здобувачем етичних правил, виробничої дисципліни, правил внутрішнього розпорядку бази практики; власна активність, ініціативність у процесі виконання завдань практики; демонстрація професійних умінь при роботі з різними отримувачами соціальних послуг; повнота, логічність і стилістична досконалість звіту про проходження практики; якість, коректність, теоретична грамотність і практична цінність наданих методичних матеріалів; змістовність, логічність, цілісність і лаконізм доповіді та відповідей на запитання на звітній конференції.

По завершенню кожного виду практики здобувачам пропонується пройти опитування у формі гугл-анкети, з метою моніторингу результатів практики. Серед запропонованих запитань є такі: «Наскільки теоретична підготовка зі спеціальності дозволила Вам реалізувати повною мірою завдання практики?»; «Перерахуйте, які саме теоретичні знання виявилися найбільш потрібними, щоб виконати завдання практики?»; «Наскільки розмаїтими виявилися запропоновані базою практики можливості для відпрацювання практичних

умінь і навичок у форматі завдань практики?»; «Наскільки після проходження практики підвищилася Ваша готовність до виконання таких професійних функцій?»; та ін.

З метою отримання зворотного зв'язку, проведення моніторингу організації процесу та проходження практики здобувачами керівникам від бази практики також пропонується взяти участь в опитуванні. Серед запитань гугл-анкети є: «На скільки завдання програми практики відповідали сучасним вимогам ринку праці та видам діяльності Вашої установи?»; «Оцініть, на скільки студентам вдалося продемонструвати на практиці вміння та навички, якими має володіти сучасний фахівець?»; «Із якими труднощами Ви зіштовхнулися під час проходження студентами практики?»; «На Вашу думку, що варто переглянути/розширити або додати до процесу підготовки фахівців відповідної спеціальності / освітньої програми?»; та ін.

Висновки. На сьогодні практико-орієнтований характер освітньо-професійних програм 231.00.01 Соціальна робота, 231.00.02 Соціальна педагогіка, 231.00.04 Соціальна адвока-

ція за спеціальністю 231 Соціальна робота здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Київському університеті імені Бориса Грінченка передбачає широку участь фахівців-практиків, які відповідають напряму програм, що підсилює синергетичний зв'язок теоретичної та практичної підготовки. Саме залучення фахівців-практиків до розробки (оновлення)

програм практики, чітке формулювання мети та завдань, проведення супервізій у процесі проходження здобувачами практики, зворотній зв'язок за результатами практики, шляхом анкетування здобувачів та керівників від бази практики, сприяє якісній практичній підготовці майбутніх соціальних працівників, формуванню в них спеціальних (фахових) компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубенко, Т. О. Формальна та неформальна освіта майбутніх соціальних працівників. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2017. № 23. С. 153–158.
2. Горішна Н. Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи та підготовки соціальних працівників. *Social Work and Education*. 2017. Т. 4. № 2. С. 8–22
3. Дудус Т.В. Інноваційні підходи до практичної підготовки студентів у закладі освіти. *АгроТерра*. 2020. № 1(8). С. 4–10.
4. Кузьміна М. Проблеми формування професійної компетентності соціальних працівників: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 1. С. 50–60. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.1.8>
5. Петрочко Ж. Організація і здійснення регіональними центрами соціальних служб навчальної діяльності. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 3. С. 69–77. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.10> (дата звернення: 21.08.2023).
6. Рідкодубська Г. Підготовка майбутніх соціальних працівників на засадах компетентнісного підходу. *Інновації в освіті: перспективи розвитку*: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 288–290.
7. Савельчук І. Б. Інноваційний підхід до організації практики студентів за спеціальністю «Соціальна робота». *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1. С. 207–210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_49 (дата звернення 15.08.2023).
8. Семигіна Т. В. Глобальні стандарти підготовки соціальних працівників як ідеалістичне бачення розвитку освіти із соціальної роботи. *Репрезентація освітніх досягнень, мас-медіа та роль філології у сучасній системі наук*. 2020. С. 75–84.
9. Семигіна Т. В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2015. № 1-2. С. 6–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2015_1-2_3.
10. Чернета С. Зміст та структура формування соціальної відповідальності майбутніх соціальних працівників. *Social Work and Education*. 2019. № 6(3). С. 330–338.
11. Чернета С. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. *Social Work and Education*. 2021. № 8(1). С. 77–89.

REFERENCES:

1. Holubenko, T. O. (2017). *Formalna ta neformalna osvita maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv* [Formal and informal education of future social workers]. Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Draghomanova. Series 11: Social work. Social pedagogy, (23), 153–158. [in Ukrainian].
2. Horishna, N. (2017). *Cuchasni tendentsii rozvytku sotsialnoi roboty ta pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv* [Current trends in the development of social work and training of social workers]. *Social Work and Education*. 4(2). 8–22 [in Ukrainian].
3. Dudus, T. V. (2020). *Innovatsiini pidkhody do praktychnoi pidhotovky studentiv u zakladi osvity* [Innovative approaches to practical training of students in an educational institution]. *ArpoTerpa*, 1(8). 4–10. [in Ukrainian].
4. Kuzmina, M. (2022). *Problemy formuvannia profesiinoi kompe tentnosti sotsialnykh pratsivnykiv: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid* [Problems of formation of professional competence of social workers: foreign and domestic experience]. *Vvichlyvist. Humanitas*. 1. 50–60. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.1.8> [in Ukrainian].
5. Petrochko, Zh. (2022). *Orhanizatsiia i zdiisnennia rehionalnymi tsentramy sotsialnykh sluzhb navchalnoi diialnosti* [Organization and implementation of educational activities by regional centers of social services]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 69–77, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.10>

6. Ridkodubska, H. (2021). *Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv na zasadakh kompetentnisnogo pidhodu* [Training of future social workers based on the competence approach]. Innovations in education: development prospects: materials of the First International. science and practice conf. (Ternopil, May 20, 2021). Ternopil: ZUNU, 288–290. [in Ukrainian].
7. Savelchuk, I. B. (2013). *Innovatsiyni pidkhid do orhanizatsii praktyky studentiv za spetsialnistiu «Sotsialna robota»* [An innovative approach to organizing the practice of students majoring in "Social Work"]. Collection of scientific works of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University "Ukrainian". (1). 207–210. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_49 [in Ukrainian].
8. Semyhina, T. V. (2020). *Hlobalni standarty pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv yak idealistychne bachennia rozvytku osvity iz sotsialnoi roboty* [Global standards for the training of social workers as an idealistic vision of the development of social work education]. Representation of educational achievements, mass media and the role of philology in the modern system of sciences, 75–84. [in Ukrainian].
9. Semyhina, T. V. (2015). *Mizhnarodna sotsialna robota: hlobalni prioritytety sotsialnoho rozvytku i nove vyznachennia sotsialnoi roboty* [International social work: global priorities of social development and a new definition of social work]. Bulletin of the Academy of Labor and Social Relations of the Federation of Trade Unions of Ukrainian. (1-2). 6–11. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2015_1-2_3 [in Ukrainian].
10. Cherneta, C. (2019). *Zmist ta struktura formuvannia sotsialnoi vidpovidalnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv* [The content and structure of the formation of social responsibility of future social workers]. Social Work and Education, 6(3). 330–338. [in Ukrainian].
11. Cherneta, C. (2021). *Kompetentnisnyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty do nadannia sotsialnykh posluh* [A competent approach in the preparation of future specialists in social work for the provision of social services]. Social Work and Education, 8(1). 77–89. [in Ukrainian].